

Groby i mogiły powstańców 1863 roku na cmentarzach lubelskich

CMENTARZE, zwłaszcza te najstarsze, są nie tylko miejscem spoczynku zmarłych, ale także cennym źródłem historycznym. Tak się bowiem składa w ludzkim życiu, że często jedynie inskrypcja umieszczona na grobie, mogile czy kamieniu i informacja w niej zawarta są jedynym po nas śladem.

Cmentarze powinny być równocześnie świadectwem społecznego szacunku dla zmarłych. Są bowiem osoby, które swoim życiem i działalnością zasłużyły na trwałą pamięć, nie tylko naszą, ale i przyszłych pokoleń. W naszej kulturze i obyczajowości takie szczególne miejsce przyznajemy ludziom, którzy brali udział w walce o wolność i niepodległość. Okresem, który zapisał się mocno w świadomości Polaków, było powstanie styczniowe. Na trzech cmentarzach lubelskich pochowanych jest wielu jego uczestników. Tylko dla nielicznych z nich Lublin był miastem rodzinnym, większość wywodziła się z terenu ówczesnej guberni lubelskiej. Wszystkich. złączyły losy powstańcze, później tych, którzy przeżyli powstanie, życie i praca w Lublinie, a w końcu miejsce wiecznego spoczynku.

Na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Lipowej pochowanych jest 122 powstańców, w tym 9 we wspólnej mogile, a pozostali w grobach rodzinnych i indywidualnych. Nie wszystkie groby istnieją do dnia dzisiejszego, prawie 30 zostało już przekopanych, a na ich miejscu pochowano inne osoby. Do dziś zachowało się, nie licząc wspólnej mogiły, 80 grobów. Pochodzą one z okresu od 1874 do 1944 r., kiedy to zmarła ostatnia weteranka powstania styczniowego — Lucyna Żukowska.

Na drugim cmentarzu, wojskowym, są pochowane 22 osoby, wszystkie zmarłe w okresie międzywojennym. Z reguły są to weterani, którym w Odrodzonej Polsce przyznano stopnie oficerskie podporucznika i porucznika. Wszystkie te groby rozrzucone są po całym cmentarzu. Blisko kaplicy cmentarnej jest jeszcze, o czym informuje napis, mogiła zbiorowa powstańców. Nie udało się ustalić, kto ten napis ustawił i jakie osoby są tam pochowane.

Cmentarz na Kalinowszczyźnie kryje prochy 8 powstańców, ale zachowały się tylko 2 groby, Koryzny i Pieńkowskiego.

Wśród „lubelskich” powstańców większość stanowili zwykli, szeregowi żołnierze, walczący na terenie Lubelszczyzny. Obok nich są pochowane osoby pełniące wysokie funkcje cywilne i wojskowe. Do tej grupy należą m. in.: Leon Głowacki, brat Bolesława Prusa, członek Rządu Narodowego; Leon Frankowski i Adam Majewski, komisarze Rządu Narodowego na województwo lubelskie; Stanisław Przewuski, pomocnik naczelnika cywilnego województwa lubelskiego; Adolf Kruczkowski, naczelnik Płocka; Kazimierz Bogdanowicz, organizator i dowódca samodzielnego oddziału powstańczego. Dziewiętnastu uczestników powstania za udział w nim zostało zesłanych na Sybir, kilku zostało wcielonych do wojska rosyjskiego, jeszcze kilku innych zbiegło za granicę. Wśród pochowanych powstańców jest 7 kobiet, pełniących funkcje kurierek.

Groby i mogiły powstańców powinny być otoczone większą troskliwością, niż do tej pory. Wiele z nich jest uszkodzonych, zniszczonych czy po prostu — zaniedbanych. Wymagają stałej opieki i konserwacji, a tego, poza żyjącymi w Lublinie potomkami niektórych powstańców, nikt nie robi. Sprawą tą oraz ochroną innych cennych zabytków sztuki sepulkralnej na cmentarzach lubelskich powinny zająć się odpowiednie służby konserwatorskie. Do opieki nad grobami powstańców powinna poczuwać się także młodzież, a szczególnie harcerze. Opieka taka wymagałaby częstszego aniżeli raz w roku odwiedzania cmentarzy w celu zapalenia symbolicznej lampki w przeddzień Święta Zmarłych. Mógłby to być element autentycznego wychowania patriotycznego w szkole czy drużynie harcerskiej. Trzeba uświadomić młodzieży, że historia zapisana została nie tylko w podręcznikach, i że ślady jej istnieją wokół nas.

Pragnąc przybliżyć sylwetki niektórych powstańców 1863 r. publikujemy ich biogramy. Jeżeli grób zawiera inskrypcje, nagrobną, podaje się jej treść. Odnalezienie grobu umożliwi informacja o jego lokalizacji. Biogramy podane są w kolejności alfabetycznej, oddzielnie dla każdego cmentarza. Dobór sylwetek był trudny, starano się wybrać te najciekawsze.

Biogramy zamieszczone w tekście stanowią część publikacji pt. *Groby uczestników powstania styczniowego na cmentarzach Lublina*.

CMENTARZ PRZY UL. LIPOWEJ

Kazimierz Bogdanowicz

(1837—1863)

Urodził się k. Puchaczowa. Był absolwentem Gimnazjum Lubelskiego. W chwili wybuchu powstania był właścicielem Nadrybia i dzierżawcą Łowczy w guberni lubelskiej. Już od 1861 r. był czynny w organizacji narodowej na Lubelszczyźnie. W momencie wybuchu powstania własnym

kosztem sformował na granicy Chełmskiego i Krasnostawskiego oddział powstańczy składający się z 400 piechurów i 100 kawalerzystów i został jego dowódcą. 23 stycznia 1863 r. został pojmany w Małej Bukowej (Chełmskie) przez ułanów rosyjskich. Szybko został jednak odbity przez miejscowych powstańców. W lutym 1863 r. rozpoczął walkę z wojskami rosyjskimi. Pierwszą bitwę stoczył 17 lutego pod Rudką, po czym wykonał marsz na zachód, w Lubartowskie. Niedaleko Zedulina został pojmany do niewoli, a jego oddział rozbitý (26 lutego). Bogdanowicz został sprowadzony do Lublina, postawiony przed sądem wojskowym i skazany na karę śmierci. Rozstrzelano go 6 marca za koszarami świętokrzyskimi. W 1916 r. prochy jego przeniesiono na cmentarz i pochowano we wspólnej mogile.

Sek. 9/10. Wspólna mogiła powstańców 1863 r. i na niej napis:

Miejsce spoczynku powstańców 1863 r. I komisarz Rządu Narodowego na woj. lubelskie w powstaniu styczniowym Leon Frankowski. Urodzony 25 III 1843 r., powieszony dnia 16 VI 1863 r. oraz dowódcy oddziałów powstańczych:

Kazimierz Bogdanowicz lat 26

Józefat Barszczewski lat 26

Józef Meskul lat 30

Jan Kochański lat 26

Tadeusz Błoński lat 52

Głona victis!

Prochy straconych w roku 1863

Jerzy Witold Celestyn Broniewski

(1834—1920)

Major. Urodził się 24 listopada 1834 r. w Zbludowicach k. Buska Zdroju, Z pochodzenia był ziemianinem. Jako szesnastoletni chłopiec w 1860 r. oddany został do szkoły oficerskiej w Rosji. W 1863 r., gdy wybuchło powstanie, zdezerterował i wstąpił do wojska powstańczego. Walczył na Kielecczyźnie pod dowództwem gen. Józefa Hauke-Bosaka, pod pseudonimem Bezdiedzy lub Tarnawy. Po upadku powstania ukrywał się w kraju, pracując w różnych majątkach ziemskich jako oficjalista. W okresie I wojny światowej (1916) mieszkał w Lublinie. Żonaty z Florentyną Szyrmer. Zmarł 25 sierpnia 1920 r. w Lublinie. Po śmierci został odznaczony krzyżem Virtuti Militari.

Sek. 29. Grób murowany, pojedynczy, przy uliczce zachodniej. Inskrypcja na płycie nagrobnej: Śp. Witold Broniewski, major i weteran 1863 r. Zasnął dnia 25 sierpnia 1920 r. przeżywszy lat 81. Cześć dzielnemu obywatelowi, obrońcy ukochanej Ojczyzny. Ukochanemu ojcu stroskane dzieci.

Gracjan Chmielewski

(1840—1930)

Porucznik. Urodził się w Kraśniku. W Lublinie ukończył Gimnazjum, po czym wstąpił do Instytutu Politechnicznego w Puławach. Tu zastało go powstanie. Wstąpił do oddziału, prawdopodobnie Frankowskiego i Zdanowicza. Razem z partią przedostał się na Kielecczyznę i znalazł się w oddziałach dowodzonych przez gen. Mariana Langiewicza. Później, po rozbiciu jego zgrupowania, wrócił na Lubelszczyznę. Służył w kawalerii Wierzbickiego (Wagnera). Brał udział w bitwach pod Kaniwołą, Chruśliną i Żyrzynem. Po powstaniu był przez dłuższy czas pod nadzorem policji carskiej. Ukończył wydział matematyczno-przyrodniczy w Szkole Głównej w Warszawie. Po studiach podjął pracę pedagogiczną w Warszawie, w szkołach rządowych i, dorywczo, w prywatnych. Po wysłużeniu emerytury przyjechał do Lublina i tutaj w 1905 r. podjął pracę w polskim szkolnictwie prywatnym. Był założycielem i długoletnim dyrektorem Gimnazjum im. Stanisława Staszica. W 1918 r. opuścił stanowisko dyrektora i osiadł w Sadurkach. Żonaty z Walerią Oszczeparską. Zmarł 17 maja 1930 r. w Wymysłowie. Odznaczony był krzyżem *Virtuti Militari* i pośmiertnie Krzyżem Niepodległości z mieczami.

Sek. 29 A. Grób rodzinny, murowany, przy uliczce wschodniej. Inskrypcja na płycie nagrobnej: Śp. Gracjan Chmielewski, założyciel szkół polskich, dyrektor Gimnazjum im. Staszycy w Lublinie, weteran 1863 r. i Kawaler Orderu *Virtuti Militari*, Ugodzony w 1840 roku, zmarł 17 V 1930 r. Pokój Jego ceniom.

Karol Ejbisz (Eibisch)

(1845—1934)

Podporucznik. Urodził się w Fajslawicach. Z zawodu był stolarzem. W powstaniu walczył w partii Karola Krysińskiego. Wraz z nim odbył kampanię letnią 1863 r. Bił się pod Sobolewem, Żyrzynem i Fajslawicami. Pod koniec roku, pod dowództwem gen. Heydenreicha Kruka, wziął udział w bitwie pod Kockiem. Losy Ejbisza po powstaniu są nieznane. W okresie międzywojennym mieszkał w Lublinie. W 1929 r. był delegatem z Lublina na zjeździe weteranów 1863 r. w Poznaniu; został tam udekorowany medalem Bolesława Chrobrego. Pod koniec życia utrzymywał się ze skromnej emerytury. Miał koncesję na prowadzenie punktu handlowego w Piaskach K. Lublina. Mieszkał w przytułku przy ul. Sieroczej. Zmarł 31 sierpnia 1934 r. w Lublinie. Był odznaczony Krzyżem Niepodległości z mieczami.

Sek. 9. Grób rodzinny, murowany, przy uliczce północnej. Brak napisu.

Władysław Wiktor Enskajt

(1846—1921)

Podporucznik, Urodził się w Sosnowicy k. Parczewa. Swój udział w powstaniu rozpoczął w stopniu szeregowca w jednym z oddziałów podporządkowanych gen. M. Langiewiczowi. Po internowaniu generała i rozproszeniu się zgrupowania powstańczego pozostał w dalszym ciągu na Kielecczyźnie w którejś z partii. 26 kwietnia wziął udział w bitwie pod Warką. Po upadku powstania został aresztowany i za karę wcielony na 20 lat do wojska rosyjskiego. Tam ukończył szkołę felczerską. Uczestniczył w wojnie turecko-rosyjskiej w 1877 r. w charakterze starszego felczera. Po zwolnieniu z wojska był plenipotentem hr. Grabowskiego w Sernikach k. Lubartowa. Pod koniec życia zamieszkał w Lublinie. Tutaj zmarł 31 października 1921 r.

Sek. 24. Grób rodzinny, murowany, usytuowany przy uliczce wschodniej. Inskrypcja w brzmieniu: Śp. Władysław Enskajt, weteran powstania 1863 r, Żył lat 75. Zmarł 31 X 1921 r.

Leon Frankowski

(1843—1863)

Urodził się 25 marca 1843 r. na Podlasiu. W 1857 r. zaczął uczęszczać do szkół warszawskich, od 1860 r. był uczniem Gimnazjum Realnego. W tym okresie działał już przy organizacji kółek niepodległościowych, w przygotowaniu manifestacji na pogrzebie generałowej Sowińskiej i manifestacji lutowej. Od 1860 r. datują się również jego kontakty spiskowo-niepodległościowe z Lubelszczyzną, dokąd przyjeżdżał z bratem Janem. Na tym terenie w różnych punktach organizował kółka spiskowe, głównie wśród młodzieży. Bywał m.in. w Lublinie, Chełmie, Opolu, Szczebrzeszynie, docierał na Podlasie. W celach organizacyjnych „czerwonych” jeździł do Galicji i do Kijowa. W jesieni 1862 r. mianowany został przez Komitet Centralny Narodowy komisarzem na województwo lubelskie. Prawdopodobnie z inicjatywy Leona Frankowskiego zwołano w styczniu 1863 r. zjazd komisarzy wojewódzkich w Głuchówku, na którym postanowi on o wyznaczyć termin powstania.

W chwili rozpoczęcia walki Frankowski znalazł się na Lubelszczyźnie. Na czele studentów Instytutu Politechnicznego w Puławach zajął Kazimierz, po czym pomaszerował z oddziałem do Kurowa, gdzie zdobył furgon pocztowy z 48 000 rubli. Dowódcą oddziału mianował Zdanowicza, b. oficera wojsk rosyjskich. Wraz z partią, zagrożoną ze strony zbliżających się wojsk rosyjskich, przeprawił się na teren Kielecczyzny. Wojska powstańcze dogonione przez Rosjan zostały doszczętnie rozbite pod Słupczą, a Frankowski ciężko ranny. Odwieziony do szpitala w Sandomierzu, został rozpoznany i aresztowany. Przewieziono go do Lublina, gdzie stanął przed sądem wojennym. Został skazany na śmierć. Powieszono go w Lublinie 16 czerwca 1863 r. W 1916

r. prochy ekshumowano i przeniesiono na cmentarz.

Sek. 9/10. Wspólna mogiła powstańców 1863 r.

Leon Albert Głowacki

(1834—1907)

Brat Bolesława Prusa. Urodził się 22 kwietnia 1834 r. Z zawodu był nauczycielem. W 1860 r. ukończył wydział historyczno-filologiczny na Uniwersytecie Kijowskim. Wcześniej rozpoczął działalność niepodległościową; w 1857 r. był współzałożycielem Związku Trojnickiego na Uniwersytecie. W sprawach organizacyjno-spiskowych jeździł do Warszawy. Tutaj należał do twórców Komitetu Miejskiego „czerwonych”, w którym działał do kwietnia 1862 r. W styczniu 1862 r. rozpoczął pracę pedagogiczną w szkole podstawowej w Siedlcach, a od początku roku szkolnego 1862/63 w Gimnazjum Męskim Klasycznym w Kielcach (do czerwca 1863 r.). W połowie 1863 r. został wysłany do Wilna, do Wydziału Litewskiego, jako pełnomocnik Rządu Narodowego. Pod wpływem bolesnych przeżyć i widoków oglądanych na Litwie spowodowanych okrucieństwami Murawiewa Wieszatiela dostał obłędu. Wrócił do Warszawy niezdolny do dalszej pracy. Przez długi czas przebywał na leczeniu na Lubelszczyźnie i w Lublinie. Zmarł 24 marca 1907 r.

Sek. 19B, Grób pojedynczy, murowany, przy uliczce. Inskrypcja na płycie nagrobnej: Sp. Leon Albert Głowacki. 22 V 1834 t 24 III 1907 w Lublinie. Nauczyciel, działacz niepodległościowy, członek Rządu powstania 1863 r.

Izabela z Bieczyńskich Grzymala

(1831—1961)

Urodziła się 29 listopada 1831 r. w Lublinie. Była córką Feliksa Bieczyńskiego, wieloletniego inżyniera wojewódzkiego. W powstaniu styczniowym była kurierką, przewoziła broń i amunicję, listy, rozkazy i pieniądze. Wielokrotnie przekraczała granicę Galicji. Pojmana przez Rosjan w okolicach Krzeszowa, została przewieziona do Biłgoraja i tam oddana w „areszt domowy” rejentowi Podblelskiemu. Udało jej się uciec do Galicji, a stamtąd wyjechała do Paryża. We Francji wyszła za mąż za emigranta Grzymałę. Po pewnym czasie przeniosła się wraz z mężem do Galicji, do Przemyśla. Owdowiawszy, wróciła do Królestwa i osiadła w Lublinie. Tu zmarła 25 października 1901 r.

Sek. 18E. Grób rodzinny, murowany, przy uliczce wschodniej. Inskrypcja na płycie nagrobnej: śp. Izabela z Bieczyńskich Grzymalina. Urodzona 29 listopada 1831 roku, zmarła 25 października 1901 r.

Konstanty Hera

(1841—1913)

Urodził się 18 marca 1841r. Z zawodu był farbiarzem. Do szkoły chodził w Lublinie. Był zaangażowany w pracach niepodległościowych, w związku z czym na początku 1863 r. został aresztowany, ale pod koniec lutego zwolniono go. Dalsze losy w powstaniu są nieznane. W 1864 r. wyjechał za granicę, gdzie doskonalił swoje umiejętności w zakresie farbiarstwa. Po ogłoszeniu amnestii dla uczestników powstania, powrócił do kraju. Został jednak aresztowany i przez pół roku był więziony na Zamku Lubelskim. Był bardzo czynnym w życiu społeczno-gospodarczym, kulturalnym i oświatowym Lublina. Należał do współzałożycieli Kasy Pożyczkowej Przemysłowców Lubelskich i jej długoletnim (24 lata) skarbnikiem. Przyczynił się też do zorganizowania Szkoły Handlowej Męskiej w Lublinie i troskliwie opiekował się inną, Szkołą Rzemieślniczą im. Syroczyńskiego przy ul. Leszczyńskiego. Prowadził działalność filantropijną na rzecz Lubelskiego Domu Zarobkowego i był fundatorem jednego łóżeczka w szpitalu dziecięcym przy ul. Staszica. Żonaty z Franciszką Borucką. Zmarł 31 lipca 1913 r. w Urłach pod Warszawą.

Sek. 23A. Grób rodzinny, murowany, przy uliczce wschodniej. Inskrypcja na płycie nagrobnej: Sp. Konstanty Hera. Zył lat 72, Zmarł 3 VII 1913 r.

Franciszek Kanczewski

(1845—1924)

Porucznik. Urodził się w Jagodnem k. Łukowa. W powstaniu walczył początkowo, w lutym i marcu 1863 r., na Podlasiu w oddziale dowodzonym przez Gustawa Zakrzewskiego. Brał udział w bitwach pod Wolą Okrzejską, Garwolinem, Jagodnem i Krzywdą. W okresie lata był w oddziale dowodzonym przez gen. Heydenreicha-Kruka. Pod jego komendą walczył pod Kaniwołą, Żyrzynem i Fajslawicami. Ogółem wymienia Kanczewski 11 bitew i potyczek, w których brał udział. Przed I wojną światową był oficjalistą w Gorzkowie. W 1914 r. przeniósł się do Lublina i mieszkał u córki na Kalinowszczyźnie. Po wojnie był czynny w Komitecie Wsparć Weteranów 1863 r. Żonaty z Józefą Boczkowską. Zmarł 6 kwietnia 1924 r. w Lublinie.

Sek. 23A. Grób rodzinny, murowany, usytuowany w 4 rzędzie od uliczki zachodniej. Inskrypcja w brzmieniu: Sp. Kanczewscy. Franciszek weteran 1863 r. Lat 79. Zmarł 6 IV 1924.

Adolf Kruczkowski

(1833—1919)

Pochodził z Jekaterynburga. Studiował na Uniwersytecie Kijowskim. Potem był zatrudniony jako pracownik Domu Zleceń Rolników w Płocku. W okresie powstania został tajnym naczelnikiem

miasta Płocka. Po upadku powstania został aresztowany i wywieziony na Sybir, gdzie miał przebywać 30 lat. Na wygnaniu zmarła mu żona, dzieci, wnuki. Do kraju wrócił w 1909 r. Ostatnie lata życia spędził w Nałęczowie. Zmarł 14 października 1919 r. w Lublinie w przytułku dla starców.
Sek. 30. Grób przekopany.

Józef Seweryn Liniewski

(1814—1392)

Urodził się 1 stycznia 1814 r. w Warszawie, Z pochodzenia ziemianin. W 1822 r. wstąpił do Gimnazjum wojewódzkiego w Lublinie. W 1831 r. rzucił szkołę i zaciągnął się do drugiego pułku krakusów lubelskich. W powstaniu listopadowym dosłużył się stopnia podoficerskiego. Razem z korpusem gen. Ramorino przeszedł granicę austriacką, ale w grudniu 1831 r. wrócił do Królestwa. Przez dwa lata (1832—1833) pracował w wydziale skarbowym Komisji Województwa Lubelskiego w Lublinie. Potem wrócił do rodzinnego Lejna i zajął się z ojcem gospodarstwem rolnym. W okresie przygotowań powstańczych czynnie włączył się do organizacji narodowej. W czasie powstania był we władzach cywilnych, pełnił funkcję zastępcy naczelnika powiatu radzyńskiego. Po powstaniu Liniewski zrujnowany materialnie sprzedał majątności; w 1888 r. opuścił Lejno, przeniósł się do Lublina do córki, Barbary Zarębskiej. Tutaj zmarł .13 kwietnia 1892 r.

Sek. 13. Grób rodzinny, pomnik, w uliczce wschodniej. Inskrypcja o treści: Spt Seweryn Liniewski, ziemianin, żołnierz b. Wojsk Polskich z 18 Pułku ułanów 1831 r. Żył lat 79, Zmarł 13 kwietnia 1892 r. Sługo dobry i wierny, gdy żeś był mizerny nad małym, nad wilem Cię postanowie i wnijdź do wesela Pana Twego.

Adam Majewski

(1838—1908)

Urodził się 28 sierpnia 1838 r. w Warszawie. Tam też w 1857 r. ukończył gimnazjum. Na Uniwersytecie Petersburskim studiował prawo do 1861 r. Następnie wrócił do Warszawy, gdzie podjął pracę zawodową. W kwietniu 1863 r. przyjechał do Lublina i znalazł zatrudnienie jako aplikant sądowy. W terenowych władzach powstańczych objął stanowisko komisarza Rządu Narodowego na województwo lubelskie. 2 sierpnia 1863 r. został aresztowany i osadzony na Zamku Lubelskim. Po trzech miesiącach został zwolniony. Podjął ponownie aplikację w sądzie. W marcu 1864 r. został mianowany asesorem sądu poprawczego w Brześciu Kujawskim. Wkrótce został powtórnie aresztowany i osadzony w Cytadeli warszawskiej, w słynnym X Pawilonie. Za działalność powstańczą skazano go na karę śmierci, zamienioną następnie na 10 lat ciężkich robót na Sybirze. Miejscem katorgi był Ussol. Po amnestii karę zamieniono na wysiedlenie i Majewski

mógł przenieść się do Krasnojarska, a potem kolejno do Jenisejska i do Tomska, W 1874 r. uzyskał zgodę na zamieszkanie w Rosji europejskiej (Tambow, Spask, Usmań). Do kraju wrócił w 1876 r. Przyjechał do Lublina i tu otworzył kancelarię adwokacką, a po paru latach został adwokatem przysięgłym. Zmarł w Lublinie 19 lutego 1908 r.

Sek. 12B. Grób rodzinny, pomnik, usytuowany w rogu płn.zach. Inskrypcja ma postać:
Sp. Adam Majewski, adwokat przysięgły, uczestnik walk 1864—1864 r., wygnaniec. Ur[odzony] 28 sierpnia 1838 r. zm[arł] 19 lutego 1908 r. Wielka miłość kraju i bliźniego dostąpić winna miłosierdzia Twego.

Franciszek Pawlikowski

(1836—1912)

Urodził się 3 grudnia 1836 r. w Policzyńcach na Wołyniu. W powstaniu walczył na Kielecczyźnie w oddziałach dowodzonych przez gen. Mariana Langiewicza, pełniąc obowiązki oficera. Dostał się do niewoli rosyjskiej i został zesłany na 25 lat na Sybir. Przebywał głównie w Irkucku. W 1866 r. wziął udział w powstaniu bajkailskim, za co otrzymał dodatkowe 12 lat katorgi. Do kraju wrócił z nadwątlonym zdrowiem. Początkowo zamieszkał w majątku Tyniec (Kieleckie lub Kaliskie), a resztą życia spędził w Lublinie. Tutaj zmarł 13 września 1912 r.

Sek. 22B. Inskrypcja na stopniu grobu Śląskich: Sp. Pawlikowski Franciszek, uczestnik powstania 1863 r. Ur[odzony] 3 XII 1836 r, zm[arł] 14 IX 1912. Sybirak.

Leon Przanowski

(1844—1924)

Porucznik. Urodził się w Celejowie k. Puław. Z pochodzenia ziemianin. W 1860 r. ukończył Gimnazjum w Lublinie, po czym wstąpił do Instytutu Agronomicznego na Marymoncie, a po jego przeniesieniu do Puław był studentem tamtejszego Instytutu. Po wybuchu powstania wstąpił do oddziału Gustawa Zakrzewskiego, działającego na Podlasiu. Pod jego dowództwem uczestniczył 25 marca w potyczce pod Blizocinem k. Kocka. Następnie wziął udział w oddziale Marcina Borelewskiego, w jego trzeciej i czwartej kampanii na wiosnę i w lecie 1863 r. W szeregach tych oddziałów awansował kolejno na podporucznika i porucznika, został też dowódcą 1 plutonu kawalerii Walczył pod Chruśliną, Korytnicą i Różą oraz w ostatniej kampanii Borelewskiego pod Pansówką i Batorzem. Odznaczył się pod Panasówką. Po śmierci Borelewskiego przeniósł się w Kieleckie do oddziału dowodzonego przez Dionizego Czachowskiego, którego został adiutantem. Pod jego komendą walczył w bitwie pod Rybnicą. Po upadku powstania wyjechał do Belgii, gdzie wstąpił na uniwersytet (Gandawa). W 1869 powrócił do kraju. Został aresztowany, wkrótce został

jednak zwolniony na skutek amnestii, był jednak pod nadzorem policji. Osiadł na wsi i zajął się gospodarowaniem. W latach 1918—1920 pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Dobroczynności w Lublinie. Żonaty z Madą Rojowską. Zmarł w Lublinie 5 marca 1924 r. Odznaczony krzyżem *Virtuti Militari*.

Sek. 18B. Grób rodzinny, murowany, w uliczce od strony zachodniej. Inskrypcja na płycie nagrobnej w brzmieniu: Sp. Leon Przanowski. Żył lat 79. Zm[arł] 5 III 1924.

Jan Jacek Serwin

(1843—1926)

Porucznik. Urodził się 8 czerwca 1843 r. w Sernikach k. Lubartowa. Z zawodu był rodnikiem. Swój udział w powstaniu rozpoczął w oddziale Kazimierza Bogdanowicza, pod dowództwem którego miał walczyć pod Sawiem. Po rozbiciu oddziału przeszedł pod komendę Marcina Borelowskiego - Lelewela. W okresie letnim 1863 r. walczył w oddziale Władysława Ruckiego; bił się pod Kaniwołą, Depułtyczami i Fajslawicami. W Chełmskiem został wzięty do niewoli, Był więziony na Zamku Lubelskim i Cytadeli warszawskiej. Za udział w powstaniu zesłany na katorgę na Sybir, gdzie spędził 3 lata. Po powrocie do Królestwa osiedlił się w Warszawie. W okresie I wojny światowej (1916) był „bez posady”. Po odzyskaniu niepodległości mieszkał w Lublinie i był bardzo czynny w Komitecie Wsparć Weteranów 1863 r. Przez kilka miesięcy 1926 r. pełnił nawet funkcje, prezesa. Żonaty z Aleksandrą Woydygo. Zmarł 6 lipca 1926 r. w Lublinie. Odznaczony był Krzyżem Walecznych.

Setk. 24. Grób rodzinny, murowany, przy uliczce od strony zachodniej. Inskrypcja: 5p. Jan Jacek Serwin, por[ucznik] weteran 1863 r. Zm[arł] 6 VII 1926 r., przeżywszy lat 83,

Anastazy Lubomił Suligowski

(1846—1906)

Urodził się w Siedlcach. Do szeregów powstańczych wstąpił na Kielecczyźnie. Walczył pod dowództwem gen. Mariana Langiewicza i był w bitwach pod Szydłowcem, Wąchockiem, Małogoszczą i Pieskową Skałą. W tej ostatniej został ciężko ranny w nogę i przez cały rok leczył się w Galicji. Wiosną 1864 r. wyjechał do Belgii i wstąpił na Politechnikę w Gandawie. Po jej ukończeniu w 1868 r. wrócił do kraju na podstawie amnestii dla uczestników powstania. Podjął pracę jako inżynier budownictwa lądowego i wodnego w Królestwie i Rosji. Uczestniczył w obwałowaniu Wisły na Pradze oraz regulacji rzeki Moskwy. W 1890 r. budował gazownię w Lublinie i został jej dyrektorem. Suligowski brał czynny udział w życiu społecznym i kulturalnym

Lublina, Przyczynił się do budowy teatru, założenia Towarzystwa Kredytowego Miejskiego, powołania Resursy Obywatelskiej, był członkiem komitetu ds. stypendium Steina i kuratorem szpitala św. Józefa. Napisał trzy broszury na temat kanalizacji miast i komunikacji tramwajowej. Zmarł w Lublinie 30 sierpnia 1906 r.

Sek. 1. Grób rodzinny, murowany. Inskrypcja na płycie nagrobnej: Śp. Anastazy Lubomil Suligowski, założyciel i dyrektor Gazowni w Lublinie, inżynier. Nieugięty w zamiarach, wytrwały w czynach, gotowy do poświęceń dla kraju, Zm[arł] d[nia] 30 sierpnia 1906 r. przeżywszy lat 60.

Lucyna ze Skrzyńskich Żukowska

(1844—1944)

Porucznik. Urodziła się 18 lutego 1844 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Kształciła się w Lublinie u SS. Wizytek. Jeszcze przed powstaniem pracowała w organizacji narodowej jako kurierka. Z chwilą wybuchu powstania wstąpiła do oddziałów dowodzonych przez gen. Mariana Langiewicza. W maju 1863 r. walczyła na Lubelszczyźnie w szeregach jednego z oddziałów galicyjskich; w czasie bitwy pod Tyszowcami została ranna i dostała się do niewoli. Przez cztery miesiące leżała w szpitalu rosyjskim w Zamościu, a po wyzdrowieniu odsiadywała przez 7 miesięcy karę więzienia w twierdzy zamojskiej. Dalsze losy Żukowskiej-Skrzyńskiej przez ponad półwiecze są nieznane. W okresie międzywojennym mieszkała w Lublinie, żyjąc w ciężkich warunkach materialnych. W 1929 r. brała udział w zjeździe weteranów 1863 r. w Poznaniu, gdzie została udekorowana medalem Bolesława Chrobrego. Była też na kolejnym zjeździe weteranów w Warszawie. Zmarła 5 lutego 1944 r. w Lublinie. Odznaczona Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych i Krzyżem 70-lecia powstania styczniowego.

Sek. 33. Grób pojedynczy, murowany, wewnątrz pola, blisko rogu płn.wsch. Inskrypcja na płycie nagrobnej: Śp, Lucyna ze Skrzyńskich Zukowska, weteranka 1863 r. Zm[arła] 5 II 1944 r. przeżywszy lat 100. Pokój Jej Duszy.

CMENTARZ WOJSKOWY

Jan Sawańczuk

(1845—1941)

Urodził się we Lwowie. Należał do oddziałów galicyjskich, które weszły na Lubelszczyznę. Był w jednostkach wojskowych dowodzonych przez Czerwińskiego, Jana Zapałowicza-Żalplachtę, gen. Józefa Wysockiego i płk. Wojciecha Komorowskiego. Brał udział w bitwach pod Tyszowcami i

Tuczapami, w ataku na Radziłów i zajęciu Porycka. Po upadku powstania wrócił do Lwowa, gdzie został uwięziony przez Austriaków. W 1881 r. wyjechał do Kamieńca Podolskiego i tam założył fabrykę powozów. W lipcu 1915 r. został przez władze rosyjskie wysłany do Hajsyna, gdzie przebywał dwa lata. Wiele działał społecznie; w istniejącym w Kamieńcu Towarzystwie Pomocy Ofiarom Wojny piastował urząd skarbnika, założył Polską Jedność Rzemieślniczą i został jej prezesem. Był członkiem Polskiej Rady Narodowej, W 1918 r. wybrano go do Zgromadzenia Polskiego w Kijowie przy rządzie Skoropadzkiego, W 1922 r. powrócił do Polski i osiadł w Lublinie. Jego sytuacja materialna po powrocie do kraju była trudna, o czym świadczy „świadeństwo ubóstwa”, wydane mu przez magistrat. W 1932 r. piastował godność prezesa Komitetu Wsparć Weteranów 1863 r. Zmarł 21 stycznia 1941 r. w Lublinie. Odznaczony był Krzyżem Niepodległości z mieczami.

Pole nr 1. Grób ziemny. Na tabliczce metalowej napis: Sp. Jan Sawańczuk, weteran 1863 r. Zm[arł] 22 I 1941 r.

CMENTARZ NA KALINOWSZCZYZNIE

Adolf Zbojca Koryzna

(1840—1902)

Urodził się 17 czerwca 1840 r. na Litwie, w ówczesnej guberni kowieńskiej. Z pochodzenia był ziemnianinem. Wziął udział w powstaniu, prawdopodobnie na Żmudzi. Za udział w nim zesłany na Sybir; 13 lat spędził w północnej części guberni jeniisejskiej. Po odbyciu kary władze carskie nie zezwoliły Koryznie na powrót do rodzinnego majątku. Pod koniec lat osiemdziesiątych XIX w. przybył na Lubelszczyznę, kupił folwark Sierakowszczyznę koło Lublina i zajął się gospodarką. Zmarł w Lublinie 28 maja 1902 r.

Grób rodzinny, murowany, blisko wejścia na cmentarz, bez inskrypcji.